

Litteraturöversikt

TITEL:

No Good Men among the Living:
America, the Taliban, and the War
through Afghan Eyes

FÖRFATTARE:

Anand Gopal

FÖRLAG:

Metropolitan Books, Henry Holt and
Company, New York 2014

En januarinatt 2002 i ett distrikt några mil sydväst om huvudstaden Kabul hittades en stamledare och hans livvakter mördade. Detta efter det att talibanerna hade drivits bort och skingrats. Det till synes egendomliga var att mannen anslutit sig till amerikanerna. Ännu underligare var att en liten bit bort upptäcktes hans rival, en av den nye statschefen Karzais anhängare, på samma sätt avlivad. Förövarna, ”gröna baskrar”, stod under befäl av Master Sergeant Anthony Pryor. Ingen enda taliban fanns bland offren och de under striderna gripna.

Det visade sig att den av Karzai nyutnämnde provinsguvernören med sina synnerliga goda USA-kontakter hade passat på att göra sig kvitt två ledare som han fann stod i vägen. Exemplet är bara ett av de många som USA-journalisten Anand Gopal på basis av framför allt tre öden radar upp i denna smärtsamma bok – smärtsam för dem som alltjämt hoppas att de internationella hjälparna har gjort någon bestående nytta i Afghanistan.

Så här kunde det enligt författaren gå till i södra Afghanistan, när talibanerna var borta och ”ingen fiende fanns kvar”. Det var li-

te bättre i svenska norr. Men i ett korrumpert, laglöst land gjorde ”USA-vänner” sig av med medtävlare. Kaos rådde. Undra på att med tiden talibanerna kunde göra comeback. Och Pryor? Han fick utmärkelsen Silver Star.

TITEL:

Salvador Allende: Revolutionary
Democrat

FÖRFATTARE:

Victor Figueroa Clark

FÖRLAG:

PlutoPress, London 2013

Salvador Allende var ett stort namn i sydamerikansk socialism. Hans fall och våldsamma död skakade inte bara det egna grannskapet utan även Europas socialdemokrater. Alla kände sig mer sårbara för krafter som de hade utmanat. Det hände i september 1973 – ännu en av dessa uppskåkande ”nine-eleven”. Människor flydde Chile för sina liv, inte minst till Sverige.

Mer än fyrtio år har gått sedan dess, men fortfarande kan man möta dem för vilka namnet är synonymt med kommunistiskt vanstyre av värsta sorten. Således hög tid för en biografi om en revolutionär ledargestalt som var Fidel Castros och Sovjetunionens vän men följde demokratins spelregler i sin utmaning av nationens överklass och USA:s säkerhetskrav.

Vi får inte veta hur långt Allende kunde ha gått med folkmajoriteten bakom sig. Nu måste han i ett social och ekonomiskt efterblivet land ständigt kompromissa sig fram till vad som kunde ha blivit ett välfärdsland. Men även i det samhälle som med åren har

satt sig, efter Pinochets brutala militärdiktatur och "Chicagoskolans" marknadsliberalism, lever hans minne.

TITEL:

Clausewitz: His Life and Work

FÖRFATTARE:

Donald Stoker

FÖRLAG:

Oxford University Press 2014

Carl von Clausewitz var en krigets praktiker. Det får sin belysning i denna moderna biografi av en amerikansk strategiprofessor. Sin första drabbning deltog Clausewitz i som tolvårig kadett 1793 vid början av revolutionskrigen, sin sista under de hundra dagarna. Hatisk mot fransmännen hade han en brinnande ambition att utmärka sig på slagfältet men nådde aldrig det stora ryktbara genombrottet.

Clausewitz fick oftare pröva på nederlag och reträtter under umbäranden. Så även i sin högsta stridande befattning som stabschef i en av härföraren Blüchers armékåre, vilken i Waterlookampanjen höll marskalken Grouchy borta från Napoleon. Generalmajor blev Clausewitz först i fred som chef för den preussiska krigshögskolan, att bli generalöjtnant kunde han bara drömma om. Han var kritisk mot många, bland dem Bernadotte.

Men denne soldat med sin karriär som preussisk, senare rysk och slutligen åter preussisk officer var något annat än sina vapenbröder. Han var en tysk patriot och reformman. Som krigshistoriker är han glömd, men redan i tjugooårsåldern skrev han förebud till det ofullbordade mästerverket *Om kriget*: om defensivens överlägsenhet, friktionen, kulminationen, tyngdpunkten. En uppdatering väl värd att läsa och hjälp att tolka den store.

TITEL:

Brusten regnbåge: Mandelas krossade dröm

FÖRFATTARE:

Disa Håstad

FÖRLAG:

Albert Bonniers Förlag, ScandBook AB, Falun 2015

Befrielsen från apartheid var inte fredlig. ANC:s löften om demokrati och jämlikhet har inte infriats. Rörelsen är nära att styra en enpartistat. Ambitionerna för "svart ekonomisk egenmakt" har skapat en svart överklass. Det överraskar inte att Disa Håstad med sådana iakttagelser har fått starkt kritik. Hon rent av påstås ha svalt de oförbätterliga vitas argument.

Reaktionerna antyder hur känsligt det är att kasta en skugga över utvecklingen av det Sydafrika som spelat en så stor roll i svenskt biståndsenagemang. Särskilt uppretar en nyanserad bild av ANC:s rival Inkatha som med sin bas i zulufolket företrädde en mer konservativ federalistisk upplösning av enhetsstaten.

ANC självt kommer mindre till tals. Men med sin mångåriga korrespondentfarenhet från dåvarande Sovjetunionen och dess satelliter jämför den besvikna författaren slående mödan på respektive håll att gå från kamp mot diktatur till utövande av folkmakt. Boken kan gott läsas. Glad blir man inte.

TITEL:

The Long Shadow: The Legacies of the Great War in the Twentieth Century

FÖRFATTARE:

David Reynolds

FÖRLAG:

W. W. Norton & Company, New York-London 2014

Rätt bra, men ingen obligatorisk läsning. Så träffande uttalar sig en kunnig läsare om denna bok av engelske historikern David Reynolds om första världskrigets långa skugga. Man får föga ny kunskap om vad som länge kallades "The Great War". Författaren har istället med Storbritannien i förgrunden velat återskapa dess eftermäle i olika generationer och tider.

Centralt i brittiskt perspektiv är här slaget vid floden Somme den 1 juli 1916, denna dag då 20 000 brittiska frivilliga stupade och nationen erfor de fasor som var den europeiska kontinentens upplevelse under hela 1900-talets första hälft. Just frivilligheten – världens största efter indiernas 1939–45 – skilde briterna från andra krigsdeltagare. Brittisk värnplikt rådde däremot redan månaderna före andra världskriget som skulle överskugga det första, åtminstone fram till våra dagar, med delvis nya perspektiv efter det kalla kriget.

En tes är också att briterna utan att själva hotas grundade sitt krigsdeltagande i moraliska överväganden, inte egenintresse. Detta medan amerikanerna ville "försvara civilisationen", det som hos Bush dy skulle vara ett "krig för demokratin" och som gav visst uppsving för Woodrow Wilsons ödesmättade toner om folkens självbestämmanderätt. Mellan Waterloo och Somme gick nära ett sekel; ett sekel till – och 1914–18 tycks åter ha lämnat glömskan.

TITEL:

The Devil's Alliance: Hitler's Pact with Stalin, 1939–1941

FÖRFATTARE:

Roger Moorhouse

FÖRLAG:

Basic Books, New York 2014

Efter Sovjetunionens fall har Molotov-Ribbentroppakten inte varit tabu. I vårt grannskap är den väl- och ökad. Vad kan en ny bok ge? Historikern Roger Moorhouse utgår från att hans läsare glömt hela saken och betonar faktiskt mycket som annars kommit i skymundan.

Stort utrymme ägnas förstas åt hur grymt båda sidor gick fram mot länder och människor som hamnat i deras klor. Men frågan är om någon lika brett skildrat vilken oreda Hitlers överraskande "vänskap" med Stalin ställde till inom snart sagt alla politiska läger; vanligt folk fattade ingenting. Den höll ju inte i längden, fast en oroligt Stalin våren 1941 gjorde slut på förhandlingstristandet och levererade mer råvaror än någonsin till Tyskland.

Kampen mellan dem var framför allt strategisk. Stalins ambitioner att vinna inflytande västerut blev för mycket för Hitler. I sitt omskrivna Berlinbesök i november 1940 hade Molotov inte bara yrkat på fria händer i Finland utan även nämnt Skagerrak och Kattegatt som önskvärd intressesfär. Enligt författaren var det dock Sovjetunionens vilja i december att hävda sig som makthavare även i Donauregionen som framför allt ledde till beslutet om angrepp vid midsommar 1941. Det var enda gången ett krigsutbrott var populärt i Berlin!

TITEL:

Fighting to the End: The Pakistan Army's Way of War

FÖRFATTARE:

C Christine Fair

FÖRLAG:

Oxford University Press, New York 2014

Om bara Kashmirfrågan kunde lösas. Förhandlingar om det omstridda området skulle kunna skapa lugn mellan de två kärn-

vapenmakterna på den indiska halvön. Nej det kunde de inte alls, enligt denna bok skriven av en amerikansk konfliktforskare. Pakistans krigsmakt skulle bara få ökad aptit på att jäklas med Indien.

Det är starkt oroande bild hon genom egen teoretiskt forskning utifrån tillgängliga handlingar och intensivstudier av Pakistans krigslitteratur och dess strategiska kultur ger av den pakistanska militärens ambitioner. Pakistan befinner sig i en nedåtgående spiral. Med islam håller generalerna ändå samman ett etniskt starkt splittrat land, med sin förtröstan på Kinas hjälp och sina kärnvapen känner de sig immuna mot indiska reaktioner på deras lågintensiva angrepp med islamistiska grupper inne i Afghanistan och över gränsen till Kashmir.

Man kan av allt att döma tala om en pakistansk besatthet: ett ekonomiskt allt starkare Indien ska förvägras hegemoni och ställning i statssamhället. Militära nederlag mot Indien 1947/48, 1965, 1971 (då mer än halva befolkningen slet sig loss för att bilda Bangladesh) och 1999 (det s k Kargilkriget) – inget hindrar denna pakistanska revisionism. En ändring? Noll chanser!

TITEL:

The Stranger: Barack Obama in the White House

FÖRFATTARE:

Chuck Todd

FÖRLAG:

Little Brown and Company, New York, Boston, London 2014

En Bill Gates ”som inte gillar datorer”. Det är en bild av Barack Obama, politiker som vinner val med moderna metoder, senast flitig användning av sociala medier, Facebook m fl, men som har svårt att hantera det politiska Washington. Med sin tro

på att även motståndare ska handla rationellt och disciplinerat verkar han inte ha vare sig tid eller lust att vänja sig vid det klimat av skvaller, baktaleri och ryggdunkningar som är proffsens och i vilket de förstör det politiska samtalet. Men den som struntar i vad andra tycker kör lätt fast.

Boken som bygger på mängder av intervjuer är en rutinerad Vita huset-reporters försök till samlat grepp om USA-presidentens sex bitvis bedrövliga första år vid makten. Den snarast fantastiska uppslutning som förde Obama till makten byttes snabbt i besvikelse när det visade sig att han inte kunde åstadkomma den förändring av systemet som han hade utlovat. Ändå vann han en gång till ett presidentval med hjälp av minoritetsröster som visar hur långt hans demokrater och hatiska republikaner har avlägsnat sig från varandra.

Obama hade otur att starta i en finansiell kraschfas, men en del är självförvällat som sjabblet med sjukvårdsreformens hemsida. Han ”underreagerar” ofta och saknar den ”smartare och effektivare” administration som han tyckte utlova. Eftermälet blir sorgligt nog därefter.

TITEL:

Hard Diplomacy and Soft Coercion

FÖRFATTARE:

James Sherr

FÖRLAG:

Chatham House, London 2013

Något hände med grunderna för vår säkerhetsordning. Till synes skedde det överraskande. Men Putins aggression mot Ukraina från början av 2014 skulle inte ha förvånat. Vi borde ha vetat bättre, det framgår av denna anspråkslösa bok, skriven litet tidigare av en forskare vid Storbritanniens ut-

rikespolitiska institut, Chatham House i London.

En ambition att reda ut begreppen kring rysk hårdhänt diplomati och mjuk påverkan visar han att västvärldens ryska problem inte är Putins ensamverk, det har sina rötter i såväl tsartiden som leninismen-stalinismen och skeden då ryskt uppträdande både skrämde och imponerade. Vad som ligger i botten är ett nedärvt operativt tänkande av typen ”ni får göra som ni vill, men vi gör som vi vill”.

Ryssland kommer aldrig att gå ifrån statens primat på hemmafronten. Om vi inte bättre och mera systematiskt försöker att förstå såväl historien som den fruktan och de ambitioner som formar rysk politik riskerar vi fortsatta obehagliga uppvaknanden.

TITEL:

Kaiser Wilhelm II, 1859–1941

FÖRFATTARE:

John C, G. Röhl

FÖRLAG:

Cambridge University Press 2014

Under Wilhelm II:s år som kejsare hade Tyskland ett ovärdigt system. Alla fjäskade för honom samtidigt som de ofta undrade om han var galen. Fram till första världskrigets utbrott hade denne egensinnige man makten att utse alla dem som styrde landet in i förödelsen. Med sin förkrympta vänsterhand, som barn fysiskt och psykiskt misshandlad, trodde han sig av Gud kallad att med andra monarker styra världen, själv i spetsen som arvtagaren till ”den store kurfursten” i 1600-talets Brandenburg och från 1700-talet Fredrik den store.

Kejsarens mål var inte blygsamma: Frankrike skulle förlora sin armé, kol- och stålfälten liksom östra kanalkusten; Belgien bli en vasall, Polen och andra detsamma

på Rysslands bekostnad. Ekonomiskt skulle Tyskland ha herrväldet över Europa från Atlanten till Ural, från Finland till Malta. I Afrika skulle ett kolonialt imperium sträcka sig från väst till öst.

Sådana var faktiskt de tyska beslutsfattarnas mål sedan de valt kriget, enligt John Röhl's destillat av en tre volymers biografi över Wilhelm. Det är också uppfärskat med en polemik mot Christopher Clarks *The Sleepwalkers*, som väckt glädje i dagens Tyskland genom att inte ge landet skulden för kriget. Här sägs boken bygga på feltolkningar och slarv.

Tvåhundra sidor för den som har aptiten kvar efter alla första världskrigs-böcker.

Böckerna är anmälda av Olof Santesson.